

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 11.

Tisdagen den 12 februari.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande februari.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till bankoutsittet propositionen, nr 47, angående pension åt ryttmästaren i förutvarande Skånska husarregementets reserv N. E. L. P:son Henning;

till statsutskottet propositionerna:

nr 61, angående befrielse för G. S. Cassel m. fl. från viss betalningsskyldighet; och

nr 76, angående inredningsarbeten m. m. för universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 77, angående understöd åt fiskare vid förlust av eller skada å fiskredskap;

till statsutskottet propositionen, nr 78, angående avsättning till en fond av medel, som inlutit vid försäljning av sparmärken;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 79, angående åtgärder till sockerbetsodlingens uppehållande;

till statsutskottet propositionen, nr 80, angående godkännande av ett markbytesavtal mellan kronan och Jönköpings stad;

till bankoutsittet propositionen, nr 81, angående förhöjd ersättning till M. E. Johansson i anledning av skada, ådragen under militärtjänstgöring;

till statsutskottet propositionen, nr 82, angående anordnande av utbildningskurser i praktisk flygning för vissa studerande vid tekniska högskolan; samt

till behandling av lagutskott propositionen, nr 83, med anhållan om riksdagens yttrande över förslag till förordning med vissa bestämmelser om arbetsförmedling m. m.

§ 3.

Vidare föredrogs samt hänvisades till behandling av lagutskott herr *Frankenbergs m. fl.* på bordet liggande motion nr 486.

§ 4.

Härefter föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 22, bevillningsutskottets betänkande nr 2, första lagutskottets utlåtanden nr 7—9, andra lagutskottets utlåtanden nr 6—9 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 4—12.

§ 5.

Slutligen föredrogs herr *Nybloms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående vissa lastbilägares bibehållande vid dem förut tillkommande rätt att idka yrkesmässig godstrafik; och blev ifrågavarande anhållan av kammaren bifallen.

§ 6.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande folkundervisningen i rikets nordligaste gränssorter; samt

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare medel för budgetåret 1934/1935 till statliga och statskommunala reservarbeten.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

§ 8.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten av riksdagens andra kammare godsägaren E. Thorell, Stolp-Ekeby, Frösunda, på grund av kontusionsskada i vänster axel med utgjutning i axelleden är förhindrad att delta i riksdagsarbetet från och med den 11 februari till och med den 18 februari 1935, intygas härmed på heder och samvete.

Stolp-Ekeby per Frösunda den 9 februari 1935.

Nils Magnuson,
prov.-läkare.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Kilbom</i>	under	8 dagar	fr. o. m.	den	12 febr.,
» <i>Frankenberg</i>	»	4 »	»	»	13 »
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	5 »	»	»	12 » och
» <i>Svedberg</i>	»	4 »	»	»	12 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 13 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 77, 78 och 79 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat

statsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av andra huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 19 november 1934 avslutad konvention om arv, testamente och boutredning, m. m.;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer; och

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden under budgetåret 1935/1936 för biträde vid handläggning av ecklesiastika boställsären den och vad därmed äger samband;

statsutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under »Utgifterna. För flera huvudtitlar gemensamma frågor» gjorda framställning angående avlöningsförhållandena för föredragande i regeringsrätten;

bevillningsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vinstmedel hos Aktiebolaget Svenska tobaksmonopolet; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 kap. 37 och 38 §§ rättegångsbalken;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 1 § rättegångsbalken; och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 31 maj 1932 (nr 156) om anstånd i särskilt fall med gälds betalning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 3.

Ang. viss
ändring i
lagen om
arbetarskydd.

Härefter företogs till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion angående ändring av 5 § m) i lagen om arbetarskydd.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 338, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta vidtaga den ändringen i lagen om arbetarskydd, att paragraf 5, punkt m), erhöle följande lydelse: Åt arbetare, som från årets början varit anställd hos samma arbetsgivare eller företag, skall å tid mellan den 15 maj och den 16 därpå följande september beredas semesterledighet under minst 15 dagar.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan berörda hemställan föredragits, anförde:

Herr *Karlsson* i Grängesberg: Herr talman! Vi ha ett ordspråk som säger, att »trägen vinner». För mitt vidkommande har jag alltid brukat ha detta ordstäv i sikte, när jag arbetat för en sak, som jag anser riktig. Beträffande den fråga, som här föreligger till behandling, måste jag dock säga, att jag verkligen höll på att förlora tron på att det hjälper med att vara trägen. Jag och mina partikamrater ha ju gång på gång fört fram kravet på fastställande i lag av en längre semestertid för arbetarna. Våra förslag ha emellertid alltid blivit synnerligen snävt avvisade och det har nästan sett ut, som om det skulle vara omöjligt att i minsta mån vinna gehör i riksdagen för detta rättmätiga krav. Jag har emellertid ansett, att vi ändå icke borde ge tappt, och därför fick riksdagen även i år den här frågan på sitt bord.

Det utskottsutlåtande, som med anledning av vår motion nu föreligger i denna fråga, är ett märkligt dokument i det avseendet, att detsamma i sin motivering icke länge är snävt avvisande såsom tidigare varit fallet. Vi kunna i stället konstatera, att motiveringen i andra lagutskottets utlåtande i år för första gången går i *positiv* riktning. Även med ett bifall till utskottets förslag kommer sålunda riksdagens beslut här i dag att innebära, att semesterfrågan föres så att säga ett steg framåt.

När semesterfrågan vid förra årets riksdag förelåg till behandling, anfördes i det då avgivna utskottsutlåtandet, att utskottet icke ens ansåg sig böra upptaga till prövning frågan, huruvida den minimitid för semester, som i lagen angives såsom önskvärd, bör utsträckas. Det var, som sagt, ett synnerligen snävt och avvisande besked, som vi då fingo i denna fråga. Ett besked som faktiskt kunde tydas och utnyttjas såsom ett ställningstagande emot tanken på en utsträckning av semestertiden för arbetarna. Vi ha därför också i vår motion i år särskilt riktat oss mot detta utskottets ställningstagande vid förra årets riksdag. Det väckte också då åtskillig uppmärksamhet bland arbetarna, att även socialdemokraterna anslöte sig till detta reaktionära uttalande, till denna i vart fall konservativa inställning, som utskottet då intog. I det nu föreliggande utskottsutlåtandet kunna vi emellertid, som sagt, konstatera, att utskottet i år intagit en ändrad ståndpunkt. Utskottet säger nämligen i sitt utlåtande bl. a. följande: »Att semesterledighet under en icke alltför kort tid beredes arbetare inom olika slag av rörelse finner utskottet vara ett samhällsintresse av vikt. Inom många arbetsområden åtnjutes för närvarande semester under längre tid än det antal dagar, som semesterledigheten enligt arbetarskyddslagen icke bör underskrida. Dock finnes ännu ett stort antal industrier, hos vilka arbetarnas semestertid icke överstiger fyra söckendagar.

Ang. viss ändring i lagen om arbetarskydd. (Forts.)

Utskottet finner det vara önskvärt, att arbetare, tillhörande sist omnämnda grupp, i den mån det låter sig göra erhålla en utsträckt semestertid.» På arbetarhåll skola vi taga fasta på detta uttalande, som väl riksdagen nu i dag kommer att göra till sitt. Det är ju ingalunda något långt gående uttalande, men om det godkännes av riksdagen, innebär det dock en bestämd uttalad mening från riksdagens sida i semesterfrågan. Det kan betecknas som ett framsteg, om riksdagen nu gör detta uttalande som komplement till den vaga bestämmelse, som finnes i arbetarskyddslagen. Vid avtalsförhandlingar, som olika arbetargrupper ha att föra med oresonliga arbetsköpare, kan det vara av värde att ha denna av riksdagen uttalade mening såsom ett stöd.

Även om vår motion icke nu leder till en direkt lagändring har den sålunda dock gjort sin nytta. Säkerligen komma också arbetarna att mera allmänt och bestämt inrikta sig på att driva igenom en nöjaktig lösning av denna fråga. Det är verkligen upprörande orättfärdigt att kroppsarbetarna icke i allmänhet ha en ordentlig semesterledighet fastställd. Vi veta, att grupper, som stå högre på samhällsskalan, exempelvis högre tjänstemän och andra dylika grupper, ha månadslång semester, ja i vissa fall ändå längre. Arbetarna däremot, som mot en låg betalning få slita i tungt och hårt arbete, bli förvägrade denna rättmätiga förmån. Jag anser, herr talman, att det är samhällets ofrånkomliga skyldighet att ingripa och tillförsäkra arbetarna denna rätt. Det är nämligen ingenting mer och ingenting mindre än ett *rättskrav*, som det för arbetarklassens vidkommande här är fråga om. Den rationalisering, som på alla områden genomförts, har medfört en stark ökning av produktionseffekten för anställda arbetare. På arbetsplatserna hetsas arbetarna allt hårdare och arbetstakten pressas i många fall upp till det rent orimliga. Olycksfallsfrekvensen har också stegrats ohyggligt. Genomförandet av en längre semesterledighet för arbetarna är därför en åtgärd, som nu är mera påkallad och mera nödvändig än någonsin tidigare.

Vi ha i vår motion yrkat på att en semesterledighet av 15 dagar skall fastställas i lagen. Det yrkandet är ingalunda något orimligt krav. Det är inte heller något *orealiserbart* krav om bara den goda viljan finnes. Någon lagändring vill emellertid utskottet icke vara med om. Utskottet vill i varje fall icke »för närvarande», som utskottet säger, tillstyrka en lagändring. Med hänsyn till de skäl, som jag här har anfört och som angivas i motionen, borde ändå riksdagen känna sig skyldig att vidtaga bestämda åtgärder i den riktning, som vi här påyrkat. När utskottet nu *enhälligt* intagit den ståndpunkten, att riksdagen icke nu bör vidtaga någon lagändring, så förstår jag ju, att det icke är någon utsikt att riksdagen går med på ett bifall till vår motion. Vår bestämda mening är emellertid, att statsmakterna snarast möjligt måste vidtaga åtgärder för genomförandet av en nöjaktigt ordnad semester för arbetarna. Som ett understrykande av denna vår bestämda mening yrkar jag, herr talman, bifall till motionen.

Herr Hage: Herr talman! Med anledning av att motionärerna fastslagit, att socialdemokraterna förra året anslutit sig till samma reaktionära uppfattning som borgarna i denna fråga, vill jag erinra därom, att socialdemokraternas ställningstagande till frågan vid förra riksdagen och även vid föregående riksdagar varit dikterat därav, att det varit omöjligt att vinna gehör för någon ändring på detta område. Vi ha emellertid varje gång denna fråga varit före deklarerat, att det alltjämt är vår uppfattning, att den i lagen inskrivna semestertiden för arbetarna bör utsträckas. Tack vare att det inom vissa industrier skett viss upprykning och förbättring i ekonomiskt hänseende ha vi i år kommit så långt, att vi lyckats i utskottsutlåtandet inpressa

Ang. viss ändring i lagen om arbetarskydd. (Forts.)

det uttalande, som motionären här nämnde och som i princip i viss mån är en deklARATION i överensstämmelse med vissa delar av motionärernas yrkande. Den omständigheten att uttalandet i utskottets utlåtande kunnat göras av ett enhälligt utskott — såvitt jag kommer ihåg var så fallet — är av så stort värde, att vi på grund härav böra om möjligt enhälligt sluta upp kring detta uttalande, särskilt när vi i alla fall veta, att motionärernas övriga yrkanden icke ha några utsikter att vinna riksdagens bifall. Från denna utgångspunkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Med anledning av herr Hages yttrande vill jag återigen erinra om att det väckte stor uppmärksamhet, när socialdemokraterna anslöto sig till det konservativa uttalande, som utskottet gjorde i fjol, och man får icke förundra sig däröver. Det är ett något underligt yttrande då herr Hage nu säger, att när socialdemokraterna i utskottet och i riksdagen anslöto sig till detta konservativa uttalande *emot* semesterkravet, var deras mening ändå den, att åtgärder borde vidtagas för att föra denna fråga framåt. Härtill vill jag också säga, att om herr Hage i denna sak, som det synes, talar i den socialdemokratiska gruppens namn, bör herr Hage och ledamöterna i den socialdemokratiska riksdagsgruppen också söka se till att det politiska arbetsutskott, som socialdemokraterna nu ha placerat i samhällets spets, nämligen regeringen, gör någonting i den här frågan och ej låter det hela vila utan att några som helst åtgärder vidtagas.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 4.

Ang. upphävande av lösdrivarlagen.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om upphävande av lösdrivarlagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 446, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att upphäva lösdrivarlagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Brädefors**: Herr talman! Det kommunistiska partiet har föreslagit vidtagandet av en del åtgärder ifråga om såväl en hel del klasslagar, som redan tidigare stiftats mot arbetarklassen, som även ifråga om en del klasslagar, som hålla på att stiftas mot densamma. Motionärerna ha under en gemensam motivering föreslagit slopandet av en hel del av de tidigare genomförda lagarna, däribland även den, som det här är fråga om, nämligen lösdrivarlagen, vilken vi fortfarande anse vara en typisk klasslag. Den uppfattningen ha även socialdemokraterna tidigare haft, och de ha icke gjort någon som helst hemlighet av sin uppfattning att lösdrivarlagen är en typisk klasslag, och de ha också tidigare gått till kamp mot denna lag.

Ser man på det föreliggande utskottsutlåtandet, vari det enhälliga utskottet yrkar avslag på motionen, får man den uppfattningen, att socialdemokraterna måste ha reviderat sin uppfattning angående denna klasslag på samma sätt

Ang. upphävande av lösdrivarlagen. (Forts.)

som de ha reviderat sina uppfattningar i många andra frågor. Jag skulle vilja framställa en fråga till de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet och, varför icke, även till de övriga socialdemokratiska ledamöterna i denna kammare. Vad är det som har inträffat i närvarande stund, som föranlett socialdemokraterna att frångå sin tidigare uppfattning att lösdrivarlagen är en klasslag? Jag kan icke anse annat, än att socialdemokraterna gått ifrån sin tidigare uppfattning då de i utskottets utlåtande endast tala om revidering av lösdrivarlagen, beträffande vilken en utredning nu försiggår. Men det har väl icke förut varit socialdemokraternas mening, att endast vissa delar av denna lag skola revideras, utan att denna lag skall bort helt och hållet.

Hur ter sig och hur verkar denna lag i verkligheten? Finnes det någon, som kan påvisa, att någon av överklassen eller medelklassen — vi kunna ju ta den med också — kommer i konflikt med eller har någon känning av denna lagstiftning? Nej, det är arbetarklassen och de fattigaste, de mest undertryckta av arbetarklassen, som kommit i konflikt med denna lag. Jag tror, att herrarna själva under nuvarande kristid sett bevis på, hur denna lagstiftning använts godtyckligt av de olika myndigheterna. I ena fallet använder man lösdrivarlagens paragrafer mot vissa nödställda arbetare, när man anser det vara behöfligt eller när man anser, att man därmed kan göra någonting för den besuttna klassen. I andra fall underlåter man att använda denna lags bestämmelser. Det är alltså en sådan lag, som man i allmänhet brukar kalla för kautschukslag, som innehåller bestämmelser, som man kan tänja på och tolka hur man vill, en lag, som kan användas av de olika myndigheterna godtyckligt efter deras mer eller mindre reaktionära sinnelag. När man, när det gäller denna klasslagstiftning liksom andra dylika lagar, talar om revidering endast i några vissa punkter och att man inväntar resultatet av en pågående utredning, går man i själva verket in för att göra de mot arbetarklassen riktade lagarna, som ju skydda de besuttna klasserna, så fasta, att arbetarna icke genom sina gemensamma aktioner skola på något sätt kunna skada dem. När man nu från riksdagens sida håller på att stifta nya klasslagar, ännu mera reaktionära än tidigare lagar, ha vi ansett det vara nödvändigt att i en motion påpeka, vilka klasslagar, som vi redan tidigare ha, som böra motarbetas och som i likhet med den lag, det här nu är fråga om, skadar arbetarklassens intressen. Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr Sandström: Herr talman! Det är ju så, att motionärerna föreslagit avskaffande av lösdrivarlagen, men de ha inte föreslagit någon annan lagstiftning i stället.

Det står för utskottet fullkomligt klart, att den nu gällande lösdrivarlagen är behäftad med en del brister och att den sålunda icke är till alla delar tillfredsställande, men utskottet kan naturligtvis inte gå med på att bifalla ett sådant yrkande, som finnes i denna motion, vilket går ut på den nuvarande lagens upphävande. Därför har utskottet för sin del beslutat hemställa, att förevarande motion icke skulle föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Jag anser icke, att jag behöver närmare ingå på något bemötande av den föregående talarens anförande, som jag finner vara tillräckligt besvarat med dessa få ord. Jag ber därför, herr talman, att härmed endast få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Brädefors: Endast ett par ord till herr Sandström med anledning av hans yttrande, att vi motionerat om lagens upphävande men icke föreslagit någon annan lag i stället.

Ang. upphävande av lösdrivarlagen. (Forts.)

Vad skulle vi, herr Sandström, ha föreslagit i stället? Skulle vi ha motionerat, att arbetarklassen skulle lossa en smula på de bojor, det borgerliga samhället bundit den med och av vilka lösdrivarlagen utgör en länk? Skulle vi ha föreslagit — bildligt talat — några klenare länkar i stället för de nuvarande grova? Det ha vi inte gjort och ha inte tänkt göra heller.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 5.

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda.

Härpå förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 333, vilken behandlas av andra lagutskottet, hade herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå föreslagit, dels att riksdagen måtte besluta, att arbetstiden för i skeppstjänst anställda med undantag för befälhavare ombord å fartyg med mer än två mans besättning skulle begränsas till 48 timmar per vecka, dels ock att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om genomförande snarast möjligt av sådana ändringar i nu gällande arbetstidslagstiftning, som motsvarade nämnda beslut.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Hagman*, *Olof Carlsson*, *Forsslund*, *Olovson* i Västerås, *Pettersson* i Hällbacken och *Hansson* i Trollhättan, vilka anfört följande: »Då motionärernas yrkande går ut på att riksdagen först skall fastställa viss arbetstid för i skeppstjänst anställda och därefter hos regeringen begära förslag till lagstiftning i ämnet, ha vi helt naturligt icke kunnat biträda detta yrkande. Att i sådan ordning reglera arbetstiden till sjöss är ju nämligen omöjligt. Vi finna det emellertid i hög grad önskvärt att frågan om arbetstiden till sjöss snarast bringas till en lösning och ha därför inom utskottet yrkat, att riksdagen i anledning av förevarande motion ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga förslag till ny sjöarbetstidslag i huvudsaklig överensstämmelse med proposition nr 240 vid 1934 års riksdag»; samt

av herr *Magnusson* i Kalmar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Brädefors**: Herr talman! Detta är en fråga, som arbetarna i gemen, icke endast en kritisk riktning bland dem, som arbetarklassen i dess helhet har ganska stort intresse av, nämligen frågan om en reglering av arbetstiden även för sjöfolket, varom vi motionerat.

Då lagen om åtta timmars arbetsdag genomfördes, lämnades en hel del arbetargrupper utanför denna lagstiftning, men arbetarnas representanters mening i parlamentet var väl att så småningom försöka få även de arbetargrupper, som då ställdes utanför lagen ifråga, inrangerade under dess bestäm-

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
melse. Nu har utskottet påpekat, hurusom man tidigare föreslagit en revision av sjöfolkets arbetstidsförhållanden, vilket förslag emellertid blivit avslaget. Även nu yrkar utskottet, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. Det finns visserligen en del socialdemokrater, som reserverat sig mot utskottets hemställan, men egentligen säga de ingenting därutöver. De klandra i stället i sin reservation motionärernas yrkanden om fyrtioåtta timmars arbetsvecka för här åsyftade arbetargrupp liksom också deras förslag, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om genomförande snarast möjligt av sådana ändringar i nu gällande arbetstidslagstiftning, som motsvara nämnda beslut», d. v. s. ett beslut om nyssnämnda arbetsvecka.

Är nu detta någonting att kritisera? Är det så, att riksdagen går med på att redan nu provisoriskt fastställa en dylik arbetstid, tills regeringen har utrett frågan och framlämnat förslag därom till riksdagen, är det väl ingenting besynnerligt i vår anhöllan. Har man inte rättighet att föreslå något sådant? Det finns även socialdemokratiska reservanter, beträffande vilka man som sagt inte vet, vad de ha reserverat sig emot. Kanske man ifrån övriga socialdemokraters sida kan åstadkomma den rätta lösningen av denna fråga, ty de socialdemokratiska reservanterna kritisera ju blott motionärernas framställning utan att komma med något positivt förslag. Detta verkar på mig som ett de obotfärdigas förhinder och som om man ville försöka visa utåt, att visst äro också vi anhängare av en sådan här lagstiftning, men motionärerna ha inte tillräckligt formfulländat lagt fram sin motion, varför vi inte ens reservationsvis kunna göra något åt saken.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Olovson i Västerås: Herr talman! Herr Brädefors fann inte alls något besynnerligt i det yrkande, som motionärerna framställt. Det må så vara, att motionärerna tycka så, men för andra människor ter sig deras yrkande synnerligen märkvärdigt.

Motionärerna föreslå nämligen, att riksdagen först skall fatta beslut om att arbetstiden för i skeppstjänst anställda skall vara fyrtioåtta timmar per vecka. Därefter skall riksdagen hos Kungl. Maj:t begära lagstiftning i ämnet. Motionärerna ha inte nöjt sig med att begära, att riksdagen skulle hemställa om ett förslag, utan de yrka faktiskt på en anhållan hos Kungl. Maj:t om ett *genomförande* snarast möjligt. Först skall alltså riksdagen besluta, att arbetsveckan skall vara fyrtioåtta timmar och sedan skall riksdagen hemställa hos Kungl. Maj:t om genomförande av en lagstiftning. Man förbiser fullkomligt, att lag i detta land stiftas av konung och riksdag gemensamt. Riksdagen kan väl inte begära hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t skall genomföra en lag!

Men inte nog med detta. Motionärerna ha inte orkat yrka på, att den nu gällande lagen skall upphävas, utan vid sidan av nu gällande sjöarbetstidslag skall stå ett riksdagsbeslut, att arbetstiden skall vara fyrtioåtta timmar per vecka. Jag vet inte, vad man skall kalla ett sådant yrkande; skall man säga, att det är bolsjevikiskt? Och jag skulle bra gärna vilja få besked av herr Brädefors, hur han egentligen menar, att gången av det hela skulle vara härvidlag och hur ett dylikt riksdagsbeslut skulle tillämpas på sjön. Kanske går det för sig på Hornavan och Torne träsk, men det går inte någon annan stans. Motionen är faktiskt sådan, att den icke kan föranleda något beslut, och då är det heller ingen mening med att diskutera den längre.

Herr Sandström: Herr talman! Den förevarande motionen går vida längre än det förslag i ämnet, som föregående år låg på riksdagens bord. Då före-

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.) slogs i en kungl. proposition, att den provisoriska sjöarbetstidslagen skulle bli definitiv med en del föreslagna reduceringar av sjöfolkets lagstadgade arbetstid.

Vid detta tillfälle uttalade emellertid andra lagutskottet, att det icke för närvarande kunde bifalla den kungl. propositionen, beroende på flera anförda skäl. Det första av de två huvudskälen var, att en sådan lagstiftning måste ske enligt internationella överenskommelser, så att icke vår egen sjöfart, vår egen rederinäring bleve handikappad och dess konkurrenskraft försvagad. Det var det ena argumentet. Det är ju känt, att ännu icke någon internationell överenskommelse träffats i detta hänseende. Det andra skälet var, att vår rederinäring kämpade med stora ekonomiska svårigheter och att därför tidpunkten, föregående år således, icke var lämplig att vidtaga sådana åtgärder, som kunde avsevärt fördyra rederinäringens omkostnader.

Båda dessa huvudskäl äga fortfarande i stort sett sin giltighet, ja, man kan nästan säga, att dessa skäl äro ännu starkare i år än i fjol. Nu ha vi dessutom fått kännedom om att det äntligen är meningen att försöka få en internationell överenskommelse härom till stånd; åtminstone kommer försök i den riktningen att göras. En sammankomst angående detta spörsmål lär redan vara utsatt att äga rum i Genève instundande höst. Det är således allt skäl i världen att fortfarande avvakta, till vilket resultat man härvidlag kan komma i Genève.

Beträffande rederinäringens ekonomiska ställning veta vi ju, att densamma i år inte alls är bättre än i fjol, utan att den snarare kan anses vara försämrad, beroende därpå att vissa andra sjöfartsidkande nationer i stor utsträckning börjat lämna sina rederinärningar subvention. Detta har medfört, att de svenska redarna bli alltmera trängda och att särskilt den så kallade trampfarten är ganska svårt hotad. Detta förhållande har även kommit till synes i en motion, som är avgiven till årets riksdag och i vilken begäres statlig subvention även till vår svenska sjöfartsnäring.

Vi kunna således icke anse, att det i år föreligger något skäl att bifalla detta yrkande, som går längre än regeringens förslag i fjol, alldeles oavsett att detta yrkande — vilket ju även är framhållet i en reservation — tillkommit i bakvänd ordning, så att man först vill ha ett riksdagsbeslut men sedan ställer lagstiftningen i ärendet på framtiden.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Brädefors: Jag vill blott säga ett par ord till herr Olovson i Västerås, som skulle försöka att med billiga kvickheter i stället för sakliga argument gå emot motionärernas mening i detta fall.

Herr Olovson frågade, hur man skulle kunna tillämpa den av motionärerna föreslagna åtgärden i praktiken. Det skulle möjligtvis kunna gå för sig på Torne träsk, sade han. Detta sade också hans före detta partikamrat herr Ström för två år sedan, då vi diskuterade en sådan fråga. Herr Ström sade visserligen inte Torne träsk utan Torne älv. Det kanske är bekant för herrar Ström och Olovson i Västerås att var än båtar gå, gäller för dem samma sjöarbetstidslag, vare sig de befinna sig på Torne träsk eller älv eller i herr Olovsons hemtrakt. Det är inte fråga om något sådant med denna motion att motionera om arbetstidslagens förbättring på sådana vattendrag, där det inte går några båtar. Att man använder sådana kvickheter tycker jag vittnar om mycket stor fattigdom på sakliga argument. Men om man undersöker, vad det är som herr Olovson i Västerås menar med att vårt förslag är ogenomförbart, kan det vara av intresse att läsa, vad utskottet skriver i slutet av sitt utlåtande.

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
Där heter det: »Utskottet framhöll tillika angelägenheten av att under rådande, för sjöfarten synnerligen besvärande förhållanden på den internationella varuomsättningens område undvika åtgärder, som kunde vara ägnade att för den svenska handelsflottan öka svårigheterna att hävda sin ställning i den internationella konkurrensen.»

Är det den, som herr Olovson slår vakt om, den internationella konkurrensen, som de svenska skeppsredarna själva slår vakt om? Ja, om man slår vakt om redarnas profit för att inte den skall bli kringskuren på något sätt, då går naturligtvis inte vårt förslag att genomföra, det medger jag. Men jag tänkte mig, att herr Olovson liksom jag representerade arbetarintresset i denna kammare, och i så fall borde inte herr Olovson komma med en sådan motivering som att det inte går att få 48 timmars arbetsvecka genomförd även i fråga om skeppstjänsten.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Ingen skulle vara mera tillfredsställd än jag, därest man kunde få genomförd reviderad sjöarbets-tidslag med bättre arbetstidsförhållanden och även bättre förhållanden i övrigt för sjöfolket, men jag förstår inte, hur detta skall kunna ske på det sätt, som herr Hagberg i Luleå och herr Brädefors vilja göra det. Jag vill i detta sammanhang fråga, varför man utvecklat sig bakåt i denna angelägenhet. Vid 1933 års riksdag väckte man en motion om att arbetstiden ombord på alla fartyg under gång skulle för manskap och officerare på däck utgöra åtta timmar och indelas i tre vakter. Det föranledde mig den gången att fråga, om man skulle indela de åtta timmarna i tre vakter på sådant sätt, att det skulle bli 2¹/₂ timme per man eller vad man hade för avsikt med det.

Vidare krävde man, att varje sön- och helgdag på sjön skulle kompenseras med motsvarande ledighet, då fartyget låg i hamn. Det tycks man också ha glömt. Det har fullständigt försvunnit från själva motionen. Man har inte ens talat om det. Man yrkade då också på bättre bostadsförhållanden på fartyg. Jag undrar om bostäderna nu blivit så mycket bättre, att de tillfredsställa herr Hagberg i Luleå och herr Brädefors, eftersom man inte talar om dem denna gång. Vidare kan man fråga sig, varför man inte har gjort sig besvär att tala om, på vilket sätt arbetstiden skulle indelas för sjöfolket. Visserligen har man sagt i motiveringen, att det skulle bli nödvändigt att vidtaga en ökning av besättningarna, men hur skola de ökas, när man skall ha 48 timmar i veckan? Det är ju ändå sju arbetsdagar i veckan på sjön? Jag har försökt räkna ut något vaktssystem, som skulle kunna passa in på detta, men jag har inte kunnat leta ut ett enda, som skulle kunna duga, utan att det blir övertidsarbete vissa dagar. I motionen har man endast kort och gott yrkat på, att arbetstiden skulle vara 48 timmar i veckan, och således skulle något övertidsarbete inte tillåtas. Då vill jag fråga, hur de fartyg, som inte kunna öka sina besättningar, de små fartygen således, skola kunna ordna arbetstiden till sjöss, om det inte skall vara mer än tre vakter. Är det meningen, att de skola lägga sig i drift på söndagarna och låta allting stanna av? Det kan väl inte vara meningen. Eller är det meningen, att man skall inskränka på bemanningen på varje vakt, så att det endast skall bli en man, som håller vakt? Men hur går det då med sjösäkerheten, som man talade om 1933.

Skall man reformera arbetstiden för sjöfolket, vilket är av behovet påkallat, skall man göra det på ordentligt sätt och inte med demonstrationer, som inte leda till något annat resultat än att folk skrattar åt det sjöfolk, som arbetar och som är värt ett bättre bemötande än detta.

Det talades 1933 också om sjövärdigheten, men det har man inte nämnt denna gång. Sjövärdigheten är ett stående krav allt fortfarande, och det har

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
blivit ytterligare aktualiserat till detta år genom de stora förlisningar, som skedde på hösten 1934. Det har man förbigått helt och hållet. En hel del andra saker, som man yrkade på vid detta tillfälle, har man nu gått förbi, exempelvis frågan om lönekompensation. Man anser naturligtvis, att sjöfolket är så väl avlönat, att någon kompensation inte behöver ifrågakomma. Mig veterligt har emellertid sjöfolket sedan 1933 inte fått någon som helst löneförhöjning, utan tvärt om fingo de 1933 en liten lönereducering, som nu skulle kunna motivera ett krav på förhöjning av lönen.

Sedan heter det i motionärernas yrkande — och det har för övrigt herr Olovson i Västerås också varit inne på — att riksdagen hos regeringen måtte hemställa att snarast sådan ändring i arbetstiden genomföres, som motsvarar detta beslut. Jag vet inte, om regeringen har någon möjlighet att ändra den sjoarbetstidslag, som genomfördes föregående riksdag, som alltså den borgerliga majoriteten genomförde. Har man klart för sig hos herr Hagberg och herr Brädefors att regeringen har en sådan möjlighet, kan ju yrkandet vara motiverat, men då är väl regeringens makt utvidgad på något sätt. Det kan ju hända, att kominternpartiet givit tillåtelse, att de skola få handla och vandla ungefär som de vilja, och följaktligen är det väl på beslut därifrån, som man anser att det är lagom att införa detta yrkande i en motion. Man har också, förmodar jag, tänkt sig, att ändringen skulle ske redan under innevarande år. Ty om så inte vore fallet är det ju ganska meningslöst att framställa yrkande om 48 timmars arbetsvecka nu, när man inte skulle ha några andra bestämmelser att rätta sig efter än bara rätt och slätt 48 timmars arbetsvecka och ingenting annat. Men om regeringen inte har någon sådan makt — vilket jag håller för troligt — att den kan göra om den lag, som antogs vid föregående riksdag, måste man väl ändå vara medveten om att det inte förrän efter 1937 kan ske någon ändring i sjoarbetstidslagen. Följaktligen skulle det taga mycket lång tid, innan de nya bestämmelserna skulle kunna inarbetas i en eventuell ny lag.

Jag skall ännu en gång, herr talman, be att få deklarerera min ståndpunkt. Jag anser, att sjöfolket arbetar under sådana förhållanden, att det är väl motiverat med en kortare arbetstid, och jag skall därför också be att få instämma i det yrkande, som är gjort i reservationen, att man försöker få till stånd en reviderad arbetstidslag för sjöfolket snarast möjligt.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Man brukar säga, att för lata svin är marken alltid frusen, och när man hör de försök att argumentera mot den motion, som här framförts, rinner detta ordspråk en alldeles osökt i minnet. Framför allt tycker jag det är nästan fägningsamt att höra sjöfolkets specielle representant i denna kammare, herr Lindberg i Stockholm, när han försöker argumentera. För vad? Jo, för sin egen uraktlåtenhet att fullgöra en sådan enkel skyldighet mot den kår, han företräder, som att bringa sjöfolkets arbetstidsfråga inför riksdagen.

Herr Lindberg har ju visserligen såsom socialdemokrat möjligen den kryptvägen att han kan säga, att i fjol framlade regeringen ett förslag, som riksdagen avlog, ehuru det var med endast några rösters flertal i andra kammaren. Men jag trodde, att han borde i alla fall såsom sjöfolkets specielle representant ha på känn, att även om frågan faller ett år är man därmed inte ursäktad om man låter tiden gå utan att på nytt bringa den på tal inför riksdagen. Denna enkla skyldighet har han uraktlåtit, men han försöker naturligtvis att försvara denna sin uraktlåtenhet med att angripa vissa formella brister, som enligt hans mening förefinnas i motionen.

Jag vill också säga, att herr Lindberg i sin argumentering inte bara vänder

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
sig emot motionen, utan han vänder sig jämväl mot de socialdemokratiska reserverna, som reserverat sig för ett yrkande, som visserligen inte helt tillgodoser motionens krav men dock motsvarar den proposition, som regeringen framlade i fjol och som alldeles otvivelaktigt är att beteckna såsom ett betydande framsteg. Herr Olovson i Västerås gör sig skyldig till ungefär samma överdrifter. Det är ju i alla fall ganska sökt, herr Olovson, att ställa frågan: Varför ha ni inte ställt ett yrkande om att den gamla arbetstidslagstiftningen skall reformeras, när ni här framlägga ert förslag? Härpå vill jag emellertid svara, att i själva yrkandet framhålles det, att man hos regeringen skall begära förslag om revidering jämväl av nu gällande arbetstidslagstiftning.

Till herr Sandström, som väl närmast rent personligt torde ha kontakt med de, som måste betraktas såsom sjömannens motpol i detta fall, nämligen redarna, vill jag säga, att i fjol, när frågan behandlades, anfördes det bland annat, att det dåvarande svåra läget inte minst genom krisen, som då ännu var ganska omfattande, förhindrade att man vidtog några åtgärder i den av oss antydda riktningen. I dag föreligger dock otvivelaktigt en förändring i det avscendet, att såväl produktionsvolymen som skeppningen är betydligt större än den var föregående år. I fjol var det alltså ett argument mot en sådan lagstiftning, att sjöfarten inte var så värst stor, men i år, när sjöfarten är större än den varit på mycket lång tid, utgör detta ett skäl för att man skall avslå motionen! Herr Sandström, jag sade nyss, att för lata svin är marken alltid frusen, och det svenska sjöfolket har år efter år fått känna på sanningen i detta. Ty så många gånger som denna fråga har aktualiserats har det dock alltid från dem, som varit motståndare till sjöfolkets krav, antingen det varit högkonjunktur eller lågkonjunktur, framförts dessa ekonomiska skäl, som skulle förhindra en sådan lagstiftning. Men mot sjöfolket pågår det ju i dag ett faktiskt krig från redareintresset. Underbemanningen, som ju alla känna till, gör ju, att den arbetstidslag, som för närvarande gäller, kringgås och överskrides. Den rationalisering, som i dag äger rum inom den svenska sjöfartsnäringen för att göra densamma mera räntabel, går ju främst ut över sjöfolket. Kravet på åtta timmars arbetsdag inom detta yrke är mycket väl motiverat, och det borde vara på tiden att den svenska regeringen äntligen ger denna gärd av rättvisa åt den stora och betydelsefulla arbetargrupp, som det här gäller. Under krigsåren, när det svenska sjöfolket fick med sina liv plikta för sin verksamhet att skaffa förnödenheter åt svenska medborgare, sparade man inte på lovsånger om tapperheten hos denna betydelsefulla arbetarkår. Men femton år efter det riksdagen genomfört en arbetstidslag för övriga arbetargrupper eller i varje fall en stor del av dessa, då har man återigen samma otaliga undanflykter som man tidigare haft.

I fjol framlades som sagt från regeringens sida ett förslag, som i någon mån skulle ge rättvisa åt sjöfolket. Detta förslag förbättrades enligt min mening genom de motioner, som herr Lindberg i andra kammaren och herr Lindley i första kammaren väckte. Inom parentes vill jag säga till herr Lindberg, att det är klart att när det gäller den lagtekniska utformningen ha vi inte samma möjlighet som herr Lindberg eller andra, som äro genom personlig erfarenhet förtrogna med sjöfolkets arbetsförhållanden. Vi ha också i vår motion påpekat såväl propositionen, som vi betecknat såsom ett framsteg, som framför allt de förbättringar, vilka herr Lindberg och herr Lindley föreslagit. Vi ha emellertid enligt vederbörandes mening begått det formella felet, att vi ställt förslag omedelbart om ett principiellt uttalande för 48 timmars arbetsvecka och sedan föreslå, att regeringen skall få i uppdrag att närmare utforma bestämmelserna i anslutning till detta beslut. När motionen utformades tänkte jag på den formaliteten, men å andra sidan kunde jag inte bortse ifrån, att det

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
i föl förelåg ett konkret utarbetat förslag i ärendet liksom de motioner, som då framlades, och jag ansåg därför, att ett beslut i princip, när de faktiska detaljerna äro utformade, skulle kunna vara tillräckligt.

Nu ha emellertid socialdemokraterna reserverat sig för en ståndpunkt, som dock innebär ett framsteg, i det man hemställer till regeringen, att den skall framlägga proposition i enlighet med sitt förslag i föl, och med hänsyn till läget för närvarande och med hänsyn till det förhållandet att detta regeringens förslag i föl var så nära att gå igenom, kommer jag, ehuru jag inte är tillfredsställd med det i alla delar och inte sjöfolket heller, i alla fall, herr talman, att när frågan avgöres begära votering till förmån för den av socialdemokraterna framförda reservationen.

Herr **Oloyson** i Västerås: Herr talman! Jag måste uppriktigt bekänna, att det bär mig emot att här i kammaren fortsätta diskussionen med de två motionärerna. Motionen är faktiskt inte värd att spilla ord på. Men när de båda motionärerna ta sig friheten att i sina anföranden säga ungefär vad som helst, så är det kanske nödvändigt att rätta till vissa saker.

Först vill jag säga till herr Brädefors, att jag visst inte försöker att bemöta sakliga argument med billiga kvickheter. Om mitt yttrande, som herr Brädefors syftade på, skall betecknas som en billig kvickhet eller inte, ankommer ju inte på mig att avgöra, men vad jag bestämt bestrider är påståendet, att herrarna komma med sakliga argument, ty det finns det inte på någon punkt.

När jag talade om omöjligheten att tillämpa den halva lagstiftning, som skulle bli en följd av ett riksdagsbeslut om 48 timmars arbetsvecka utan någon lag, som reglerade den, tillät jag mig säga, att det kanske skulle gå på Hornavan eller Torne träsk, och jag kan ju uppriktigt säga till herr Brädefors, att då tänkte jag närmast på att de, som gå i trampfart där, äro ju inte något skeppsfolk, ty där åker man ju på vintern med ackja och ren, och då gäller ju inte sjöarbetstidslagen. Emellertid har jag aldrig ett ögonblick påstått, att 48 timmars arbetsvecka icke skulle kunna tillämpas ombord. Jag har icke något som helst ansvar för utskottets utlåtande — det fritager jag mig helt ifrån. Men det låtsas icke herr Brädefors om, utan han argumenterar mot mig, som om jag menade, att 48 timmars arbetsvecka icke skulle kunna tillämpas på sjön. Det kan den naturligtvis göra.

Vår ståndpunkt kan utläsas ur den proposition i ärendet, som förelades förra årets riksdag. Och till denna ha vi hänvisat i vår reservation, eller rättare sagt: vi ha i utskottet yrkat, att riksdagen skulle begära att få den på bordet igen, ty den blev med förlov sagt slarvigt behandlad förra året. Det går alltså att tillämpa 48 timmars arbetsvecka, men vad som icke går är att lagstifta i den ordning, som motionärerna här förslagit. Det är detta saken gäller. Och jag frågar mig, vad som skulle bli följden av ett bifall till motionärernas yrkande. Herr Hagberg har erkänt, att det föreligger en del formella brister. Ja, det är det minsta man kan säga. Motionen lider av formella brister från början till slut, och jag måste säga, att det är ganska litet att grunda ett yrkande på — en motion, som från den första bokstaven till den sista är behäftad med formella brister.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Det var närmast ett yttrande av herr Sandström, som uppkallade mig till en gensaga. Herr Sandström förmenade, att denna fråga endast kunde lösas genom en internationell överenskommelse. Ehuru jag delar herr Sandströms mening om det önskvärda i att få till stånd en internationell överenskommelse, är jag likväl icke övertygad om, att detta är den enda möjligheten att lösa frågan. Att få till stånd

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
en internationell överenskommelse försökte man första gången i Genève 1920, och sedan har man vid upprepade tillfällen sökt på internationell väg åstadkomma en reglering av arbetstiden för sjöfolket. Men regeringarna ha vid varje tillfälle satt sig på tvären och hittills lyckats förhindra träffandet av en internationell överenskommelse. Nu skall man göra ytterligare ett försök i Genève innevarande år. Vad resultatet blir är svårt att yttra sig om på förhand, men man har anledning att tro, att regeringarna komma att fortsätta med sitt sabotage.

Nu förvånar sig väl kanske ingen över att sjöfolket är mycket missnöjt med att deras arbetstidsfråga förhalas år efter år. Den har varit föremål för behandling vid olika tillfällen ända sedan 1920, alltså i 15 år, men något resultat har icke vunnits. Emellertid är det ju icke nödvändigt att träffa en internationell överenskommelse för att få frågan löst. Det har Frankrike visat. Frankrike har sedan ett tiotal år tillbaka en lagstiftning om 48 timmars arbetsvecka för sjöfolk, och kommer det att visa sig omöjligt att få till stånd en internationell överenskommelse, är det helt naturligt, att sjöfolket och de, som sympatisera med och vilja stödja dess krav på en reglering av arbetstiden, måste gå fram icke efter internationella utan efter nationella linjer. Och blir det icke möjligt att vid den förestående konferensen i Genève nå fram till ett resultat, kunna herrarna vara övertygade om att krav komma att framställas i de olika parlamenten på att denna för sjöfolket så betydelsefulla fråga må få en lösning nationellt, då det icke är möjligt att lösa den internationellt.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag skall bara be att få rätta till det yrkande, som jag gjorde nyss. Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som innefattas i herr Hagmans m. fl. reservation.

Herr **Sandström**: Herr talman! Det är ju en principiell skillnad mellan herr Johansons i Stockholm ståndpunkt och utskottsmajoritetens. Herr Johanson vill, att frågan skall lösas efter nationella linjer, om det icke kan bli en internationell överenskommelse. Det var precis vad regeringen föreslog vid fjolårets riksdag, då den ville ha den provisoriska sjöarbetstidslagen definitiv. Då ville man också ha frågan löst efter nationella linjer och ville icke avvakta en internationell överenskommelse.

Jag vill dock fråga: anser då herr Johanson, att vi helt enkelt skola försätta vår rederinäring i de stora ekonomiska svårigheter, som skulle bli en följd av ett sådant tillvägagångssätt? Vi kunna naturligtvis förebygga alltför stora svårigheter genom att ge subvention till sjöfartsnäringen, men detta kommer att kosta staten mycket dryga pengar. Det är väl bättre, att man går den väg, som är den internationellt vedertagna, och därigenom uppehåller sin konkurrenskraft.

Herr Johanson talade om Frankrike. Ja, det är alldeles riktigt, att Frankrike genomfört denna förkortade arbetstid för sjöfolket, men den franska staten har också i många år betalt sin sjöfartsnäring mycket höga subventioner, något som vi i vårt land icke ännu behövt göra.

Herr **Johanson** i Stockholm: Herr talman! Jag vill bara svara herr Sandström, att skulle man taga hänsyn till arbetsgivarnas ekonomiska betänkligheter mot varje social förändring, då vore det uppenbarligen omöjligt att åstadkomma någon förbättring i sociallagstiftningen överhuvud taget. Ty nämn mig ett tillfälle, då arbetsgivarna icke framfört ekonomiska betänklig-

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.) heter gentemot en förändring till det bättre! Skulle man låta sådant vara avgörande, ja, då kunde vi först som sist upphöra med varje försök att få till stånd några sociala förbättringar i samhället.

Herr Brädefors: Herr talman! Endast ett par ord till herr Lindberg. Han efterlyste vissa saker, som vi från den kommunistiska riksdagsgruppens sida tidigare motionerat om, t. ex. sjöfolkets bostadsförhållanden, och frågade, om dessa frågor voro tillfredsställande lösta, eftersom de icke tagits upp i samband med nu föreliggande fråga. Jag förstår icke, varför herr Lindberg ställer den i samband med frågan om arbetstiden för sjöfolket. De äro lika olösta ännu, men vi ha icke nu dragit upp hela härvan av frågor, som skulle behöva få sin lösning och som vi tidigare motionerat om. Det ändrar icke ett dugg, att vi ha kommit med en detalj här och motionerat om sjöfolkets likställighet med den största delen av den svenska arbetarklassen i arbetstidshänseende. Jag tror icke, herr Lindberg, att det är så som herr Lindberg säger, att sjöfolket skrattar åt en sådan motion som denna. När icke socialdemokraterna i utskottet skrattat åt den utan gjort ett reservationsyrkande, tror jag icke, att sjöfolket tycker saken vara mera humoristisk.

Herr Olovson i Västerås försökte att bättra på sina billiga kvickheter, och jag tyckte, att det verkade, som om han kom med ännu klumpigare kvickheter, som icke alls ha något med saken att göra. Vad man färdas med på Torne träsk eller Hornavan har ingenting med sjöfolkets arbetstidslag att skaffa. Men sådant får ju stå för herr Olovsons räkning. Han nämnde emellertid, att man mycket väl kan genomföra 48 timmars arbetsvecka för sjöfolket. Ja, det är ju just vad vi föreslagit, och det är, som herr Johanson i Stockholm yttrade, vad andra länder, t. ex. Frankrike, redan genomfört. Varför skall det vara så omöjligt då för Sverige att genomdriva en sådan lagstiftning, när man kan peka på andra länder, som gjort det. Då är väl saken icke så skrattretande, som herr Lindberg och även herr Olovson i Västerås vilja göra gällande?

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag har icke sagt, herr Brädefors, att sjöfolket skrattar, utan att andra skratta åt sjöfolket i detta fall, därför att man kommit med saken på det sätt som skett. Det var ju så vid 1933 års riksdag, att herr Hagberg i Luleå — vill jag minnas — framhöll, att sjöfolket självt skrivit den motion, som då framlades. Det var varken herr Brädefors eller herr Hagberg, som gjort det, utan sjöfolket, och detta tryckte man starkt på den gången.

Anledningen till att jag frågade, hur arbetstiden skulle förläggas var den, att jag ville veta, hur man skulle kompensera söndagsarbetet. Detta har man icke nämnt något om i motionen. Där det är genomfört 48 timmars arbetsvecka gäller det arbetet i hamn, men på sjön är det 56 timmars arbetsvecka. Sedan har man på vissa håll kompenserat söndagsarbetet, men icke i den utsträckning, som man vid 1933 års riksdag väckte förslag om från herrar Hagbergs och Brädefors' sida, nämligen att varje sön- och helgdag på sjön skulle kompenseras med fridagar i hamn. Man frågar sig — och det gjorde många sjömän då — hur det skall vara möjligt för sjömännen att få alla de samlade fridagarna, när fartygen komma i hamn. Hela besättningen skall ju då bli fri, och det kanske icke kan ordnas utan att fartyget får ligga över längre än som avsetts.

Den motion, som nu väckts, är, som jag nämnde, egentligen ingenting annat än en demonstration, och jag tror icke, att herrar Hagberg och Brädefors gjort sjöfolket någon egentlig tjänst med densamma. — Vad sedan beträffar frå-

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
gan, vem som arbetar mest och intensivast för att få arbetstidsförhållandena förbättrade för sjöfolket, herr Hagberg eller jag, det överlämnar jag gärna till sjöfolket självt att avgöra.

Herr **Ström**: Herr talman! Det förefaller, när man läser utskottsbetänkandet och reservationen, som om det ändå skulle finnas närmare vägar mellan reservanternas och regeringen än den här angivna. Det är ju så, att under de senare åren framförts en hel del krav på förbättring av sjöfolkets förhållanden, och man har från olika håll betonat, att dessa äro mycket svåra. Det har t. o. m. gått så långt, att riksdagen bifallit förslag om utredningar beträffande sådana saker. Jag vill erinra om den motion jag väckte angående fria resor eller nedsatta avgifter vid resor till hemorterna för sjömännen. Men det har stannat vid utredningar, och man har icke kommit till något resultat. Tänk, om vi kunde förvänta så snabb behandling av dessa utredningar, förslag och skrivelser, som när det gäller exempelvis lagstiftning mot fackföreningarna och andra dylika lagstiftningsärenden! Nej, det förefaller, som om man icke vore så intresserad ens inom en socialdemokratisk regering för att leta fram de tidigare skrivelserna från riksdagen eller för att undersöka, hur långt utredningarna kommit, så att man skulle kunna framlägga de förslag, som kunde vara önskvärda.

Det är klart och tydligt, att det förefinnes en del svårigheter vid en reglering av arbetstiden för sjöfolket, men frågan har stått på dagordningen så många år, att det ändå vore på tiden, att man lade fram ett förslag. Och nog kunde väl landsorganisationen och sjöfolksförbundet, som ju ha goda förbindelser med regeringen, viska i dess öra, att man borde komma med ett förslag redan till årets riksdag, så att det bleve tillfälle att pröva det. Eftersom så emellertid tydligen icke skett, och då man nu i stället väljer denna kraftigare väg att skriva till regeringen, får man väl vänta och se, om den leder till resultat. Behandlingen av sjöfolksfrågorna förut visar, att man kanske icke på de håll, som varit med tidigare om att göra framställningar, kan hysa alltför stora förhoppningar om att det skall bli något resultat av framställningarna eller skrivelserna — icke ens fastän det sitter en socialdemokratisk regering.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Bara ett par repliker. Jag vill säga till herr Olovson i Västerås och herr Lindberg, att det vore bättre, om de förvandlade diskussionen från en diskussion om juridiska spetsfundigheter till en diskussion om vad saken verkligen gäller, nämligen en politiskt mycket viktig fråga. Här diskutera ni formuleringar och tala om att man ställt yrkandena i oriktig ordning o. s. v. i stället för att se frågan som den ligger till. Här stå två intressen mot varandra. Utskottsmajoriteten har slutit upp bakom redarna mot sjöfolket med dess krav på bättre arbetstidsförhållanden, ett krav som jämväl regeringen framförde i sin proposition föregående år. Här borde, tycker jag, själva stridslinjen gå, och här borde socialdemokraterna rikta in sin ammunition och försöka skjuta hål på den argumentation, som med ekonomiska och andra skäl försöker försvara, att man icke tillgodoser sjöfolkets intressen. Jag hävdar ännu en gång, att varje försök att förvandla frågan till en juridisk diskussionsfråga, behöver man icke ägna stor uppmärksamhet åt. Dylikt komma herrarna icke att ha mycket glädje av ute i landet.

Så nämnde herr Lindberg, att man icke gjorde sjömännen någon tjänst med en sådan motion som denna, ty det vore en demonstrationsmotion. Ja, antag nu, herr Lindberg, att riksdagen dock skulle godkänna reservanternas yrkande

Ang. begränsning av arbetstiden för i skeppstjänst anställda. (Forts.)
— det kommer i så fall att hänga bara på ett par röster. Nå, om så skulle bli fallet, skulle det betyda, att frågan kommer ännu en gång tillbaka i form av en kungl. proposition. Jag frågar mig själv, och jag frågar herr Lindberg: gör man icke sjömännen en tjänst under sådana förhållanden? Herr Lindberg menar då, att majoritetens uppfattning kom fram i fjol. Men jag håller med herr Olovson i Västerås om att frågan blev slarvigt behandlad förra året. Majoriteten kommer emellertid kanske att tippa även detta yrkande. Ja, i så fall är ju även den socialdemokratiska reservationen en demonstration och ingenting annat.

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering, 2:o) avslag å berörda hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Votering begärdes likväl av herr Hagberg i Luleå, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka den under 3:o) angivna nu antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med godkännande av den motivering, som innefattas i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medels omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 83 ja och 85 nej, varjämte 1 ledamot av kammaren förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som innefattades i den av herr Hagman m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 6.

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om utredning angående en modern hyreslagstiftning.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 72, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket sätt gällande bestämmelser, som reglerade

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
förhållandet mellan hyresvärd och hyresgäst — hithörande delar av lagen av år 1907 om nyttjanderätt till fast egendom samt lagen av den 10 mars 1923 med vissa bestämmelser rörande hyra m. m. — måtte sammanföras i en modern hyreslag, som utformades under hänsynstagande till nutida förhållanden på detta område, i en social och humanitär anda efter de grundsatser, som i motionen anförts.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan berörda hemställan föredragits, lämnades på begäran ordet till

Herr **Ström**, som yttrade: Herr talman! När man läser detta utskottsutlåtande, är det tre ting i utskottets motivering för avslag, som äro ägnade att förvåna. Först är det det uttalandet, att tillräckliga skäl inte förebragts, såsom det alltid heter, när det är fråga om att avvisa ett förslag till reformer. Den ställning, som utskottet intagit, är ägnad att väcka uppmärksamhet. Tidigare, när man behandlat sådana frågor, har skiljelinjen i kammaren gått mellan de borgerliga och arbetarrepresentanterna. Under remissdebatten var det diskussion om, huruvida den skiljelinjen är ganska skarpt markerad eller om man kan påstå, att den i åtskilliga frågor suddats ut ganska väsentligt. Och nog kan man i dag konstatera, att utsuddningen varit fullständig åtminstone i detta fall, ty nu återfinner man dem, som tidigare varit med om att tillstyrka en skrivelse med krav på hyreslagstiftning, på den sidan, som yrkar avslag på denna motion. Det har talats om, att vårt parti skulle utgöra en politisk spökbrigad, men nog skall det åtminstone för herr Hage m. fl. vara en politisk spökbrigad, när man ställer honom inför olika alternativ, då det gäller att taga ställning till hans egna tidigare motioner. Det var så, att denna motion väckts tidigare, och då utarbetades den gemensamt av mig och herr Hage. Vid den tidpunkten kunde man också finna, att socialdemokraterna i utskottet gingo med på det yrkande, som framställdes. Men nu, när det åter väckts en motion av samma innehåll som en gång tidigare, kan man konstatera, att de sprungit ifrån sina ståndpunkter från år 1933 och intagit en helt annan ståndpunkt. I utskottsutlåtandet av år 1933 hade reservation anförts av herr Linder samt sex andra ledamöter av utskottet. En av reservanterna, herr Hage, avgav ett yttrande, däri han hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en allsidig utredning, huruvida och på vilket sätt bestämmelserna i gällande hyreslag måtte kunna i större utsträckning än nu är fallet erhålla en tvingande i stället för en dispositiv innebörd. Det är alltså det yrkande, som framställdes för 2 år sedan. Jag förmodar, att man i den fortsatta diskussionen bland annat från herr Hages sida kommer att säga, att denna motion i år är bara en demonstrationsmotion och att det här är fråga om demonstrationspolitik. Så fort växlar det. Det, som endast för ett par tre år sedan var realpolitik, och vartill man då med bestämdhet yrkade bifall, det är i dag en demonstrationspolitik, som man ej vill vara med om. Denna ställning i utskottet är ägnad att förvåna. Mig veterligt förefinnas nog inte dessa stämningar ute bland industriarbetarna, som utgöra åtminstone arbetarrepresentanternas valmän i stor utsträckning. Och ändå kunna vi konstatera, att herrar Hage, Pettersson i Hällbacken, Hansson i Trollhättan och fru Nordgren från denna kammare stå på den sidan, som nu inte vill ha någon skrivelse i motionens riktning. Det var på annat sätt tidigare, när frågan var föremål för behandling, som jag tidigare påpekat.

Det andra, som är ägnat att förvåna, är, att i motiveringen för avslag på denna motion återfinnes det, att nu är bostadsbehovet så pass fyllt, att det ej

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
 är nödvändigt med sådana åtgärder. I varje fall ha de inte den aktualitet som tidigare. Det är en synnerligen egendomlig motivering. Ju flera hyreshus man får, dess növärdigare torde det väl ändå vara med en hyreslagstiftning. Eller vilja herrarna vara med om, att om vi få dubbla mängden av arrendjordbruk i landet, behöves ingen arrendelag, därför att nu är det så många arrendjordbruk? Jag förmodar, att ingen vill skriva under den satsen. Men när det gäller hyreslagstiftningen, säger man, att nu är bostadsbehovet på flertalet platser fyllt, och därför behöves ej någon sådan lagstiftning. Den motiveringen ha vi hört tidigare från de borgerliga. Men att man nu skulle ange detta som skäl för avslag, att man nu lyckats i någon mån dämpa bostadsbristen, det hade man ej väntat, åtminstone ej från arbetarrepresentanterna.

Den tredje punkten är den vanliga punkten, en kliché som man alltid klistrar på sådana motioner som denna, nämligen att tillräckliga skäl inte förebragts. Vilka skäl fordra då herrarna i utskottet? Kunna herrarna inte ange, vilka skäl som lämpligen skulle förebringas för en sådan lagstiftning. Man har tidigare sagt, att man är anhängare av ett reglerande av förhållandena på detta område. Och är man anhängare av en sådan reglering, bör man säga, vilka skäl man vill ha för att biträda en sådan motion. Det gör man inte utan klistrar dit denna kliché och säger, att tillräckliga skäl äro ej förebragta. Det duger vid alla möjliga tillfällen, och den motiveringen har man också anfört nu. Mig förefaller det som om det funnes mycket starka skäl för en sådan lagstiftning. Jag vill erinra om, att de nuvarande hyreskontrakten innehålla egentligen ej annat än skyldigheter för hyresgästerna och inte några andra rättigheter än möjligen den, att de få disponera lägenheten. Men inte innehålla de några bestämmelser om underhåll av lägenheterna, inte innehålla de några bestämmelser i övrigt till skydd för hemmen. Här har talats om, att barnalstringsfrågan är så aktuell, och den spelade en viss roll vid remissdebatten. Men man får i så fall tänka på, att det är i första hand nödvändigt att skydda hemmen, så att de ej spolieras hur som helst. Här råder den fullständiga rättslösheten. Husägarna kunna låta bli att underhålla en lägenhet och ingenting göra åt den, innan den är fullständigt förfallen. Det har påpekats av mig tidigare i en sådan debatt som denna, att de kunna låta vattenledningsrören rosta igen, utan att det kan medföra några vådor för dem, som hyra ut lägenheten i fråga. I varje fall kunna inte hälsovårdsmyndigheterna inskrida och utdöma en sådan lägenhet. Och man kan vidtaga vilka som helst trakasserier mot hyresgästerna. En oförvitlig hyresgäst, som kanske bott 25—30 år i ett hus, haft sitt hem där och skaffat sig vänner och bekanta där, kan, om det blir en ny ägare och denne har affär i samma hus och hyresgästen ej går dit och handlar i affären, sägas upp, som talrika exempel från min hemstad visa. Och fastighetsägaren kan vara fräck nog att anföra som motivering, att han vill ha hyresgäster som handla i hans affär. Eller det kan vara något annat. Det kan uppstå ett gräl mellan ett par hyresgäster. Det blir ej utrett, vem som har rätt och vem som inte har rätt. Den, som är misshaglig, skickas i väg och får då söka sig någon hyreskasern, där han kan få bo.

Redan sådana skäl göra, att behovet av en sådan lagstiftning är mycket trängande. Ett annat exempel kan anföras beträffande affärslägenheter. Här kan en hantverkare, en affärsman, ha arbetat upp en affär. Undan för undan pressas hyrorna i höjden, och så kommer någon, som vill driva honom därifrån, och antingen köper han då huset eller träffar han uppgörelse med värden, så att hyresgästen drives därifrån. Denne har ingen som helst rättighet, ingen optionsrätt, som skulle göra, att han ej vore fullständigt rättslös. Men det bryr man sig inte om utan säger, att en sådan lagstiftning kunna vi

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

inte reflektera på. Tidigare, när vi diskuterade denna fråga, var det någon representant för fastighetsägarna, som sade i denna kammare, att om jag köper mig en bil, skall jag få disponera den hur som helst, och då ansåg han, att det skulle vara på samma sätt med en fastighet. Men det är en väsentlig skillnad. Att t. o. m. den föreställningen trängt in i socialdemokratiska kretsar, fick jag erfarenhet av i en diskussion med en socialdemokratisk riksdagsman, som sade ungefär detsamma. Då sade jag till honom: »Men då kunna arbetsgivarna säga på samma sätt, att då de köpa en fabrik, skola de disponera den utan inblandning från annat håll.» Det är ingen social syn på problemen i sådana detaljer, och en social syn på sådana frågor måste givetvis läggas till grund för all lagstiftning beträffande avgöranden, när det gäller sådana saker.

Det, som mest förvånar mig i hela detta avstyrkande är emellertid, att man bland dem, som varit med därom, återfinner styrelseledamoten i hyresgästernas riksförbund herr Hage. Förbundet har tidigare gått in till regeringen med en anhållan om en sådan lagstiftning. Och i detta sammanhang kunde man kanske få den värdefulla upplysningen, hur långt detta ärende har avancerat. Framställningen lämnades in den 7 maj 1934. Det är alltså 8—9 månader sedan, och då borde ju ett sådant ärende nu ha hunnit ganska långt. Nu anför man även det som en motivering för det här avslagsyrkandet. Då vore det kanske anledning att efterhöra detta. Jag förmodar, att herr Hage vet, hur långt man hunnit med behandlingen av denna framställning, och när man kan vänta sig något resultat.

I övrigt säger man här, att man har för avsikt att åstadkomma en allmän revision av jordabalken, och att den skall påbörjas under innevarande år. Vid detta arbete kommer givetvis hyreslagen att underkastas omprövning. Ja, skall man vänta med hyreslagstiftningen, tills man gjort en allmän revision av jordabalken, får man nog vänta. Och nog förefaller det mig egendomligt, att herr Hage kan ha skrivit under något sådant, ty han vet själv, att en sådan lagstiftning kommer nog inte till stånd under det närmaste decenniet, om man skall göra en omfattande revision om hela denna jordabalk. Det ha vi kännedom om sedan tidigare revisioner av omfattande lagstiftning i landet. Och det kan inte bli på annat sätt nu. Jag vill erinra om, att ute i landet bland hyresgästerna är det en enhetlig och allmän mening om nödvändigheten av en sådan lagstiftning. Jag kan erinra om, att hyresgästernas centralförenings styrelse i Göteborg enhälligt, oberoende av partisynpunkter, har uttalat sig till förmån för denna motion och t. o. m. ställt den uppmaningen till herr Hage, att han skulle biträda det krav, som tidigare framförts genom hyresgästernas riksförbund. Tyvärr har man haft så brått med sitt avslagsyrkande, att inte hyresgästföreningarna i allmänhet ha fått uttala sig angående frågan. Hade man ej haft så brått med detta, skulle säkert massor av hyresgästföreningar ha genom uttalanden understrukt de synpunkter, som framkommit i denna motion. Det är enligt mitt förmenande ingenting, som talar för, att man nu skall intaga en annan ställning från socialdemokratiskt håll än tidigare. Motionen innehåller ungefär detsamma som tidigare väckta förslag i ämnet. Och då kan man inte förstå, vad som inträffat och som skulle göra, att man nu befinner sig på den andra sidan om den där skiljelinjen, som visserligen är mycket suddig, men som inte borde vara så utsuddad, att man åtminstone i sådana viktiga frågor inte kan hålla sig på den rätta sidan.

Med utgångspunkt från vad jag anført, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna motion, och jag hoppas, att de, som en gång varit mig behjälpliga att utarbeta motionen, också nu skola taga hand om sin andes barn

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
och biträda det yrkande, som här framställts. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den förevarande motionen.

Vidare anförde:

Herr **Hage**: Herr talman! Jag ber att först få säga till herr Ström, att hans långa förmaningstal inverkar inte alls på mig. Och jag vill tillägga i det sammanhanget, att man kan som jag mycket väl vara anhängare till en social reform, utan att man därför skall vara tvungen att vid varje tillfälle, då det väckts en demonstrationsmotion i frågan, yrka bifall därtill. Ty situationen kan vara sådan, som den är f. n., när det gäller den här saken, att man har anledning att tro, att man vinner eller nalkas bättre målet på andra vägar än motionsvägen. Det är från den utgångspunkten jag intagit min ståndpunkt, och det är från den utgångspunkten, som också styrelsen för det stora riksförbundet för hyresgästerna intagit den ståndpunkten, då den ansett, att det skulle vara en bättre väg att få fram dessa saker genom en framställning till regeringen än genom att alltjämt fortsätta på motionsvägen, där det visat sig vara omöjligt att komma framåt.

Dessutom vill jag säga, när herr Ström frågar, vad som har inträffat, vilket kan föranleda mig och andra att intaga en annan ståndpunkt än den vi förut intagit, att det har inträffat en hel del saker. Det har inträffat — och det framgår mycket tydligt av utskottets motivering — att i fråga om bostadsfrågan och hyreslagstiftningen har framförts begäran om utredningar, avseende många förhållanden utöver vad som var fallet 1933 och 1934. Herr Ström kan själv genom att läsa utskottets motivering konstatera, att ett flertal av de saker, som beröras i hyreslagstiftningen, nu äro upptagna till utredning. Det konstateras t. ex. i motiveringen, att frågan om fardag är upptagen till utredning. Det konstateras vidare, att det pågår en utredning, som skall syfta till tryggad besittningsrätt, när det gäller innehavare av lönebstäder. Det är alltså ett avsnitt av frågan. Vidare konstateras, att det pågår utredningar i kommittéer och sakkunniga om bostadsinspektion för att åstadkomma sunda bostäder o. s. v., något som beröres i herr Ströms motion. Vidare pågår utredning och har framförts förslag, som gå ut på, att barnrika familjer skola få minskad hyra, och att det skall bli anslag för billiga bostäder för detta slag av hyresgäster. Det är också ett avsnitt av hela den stora frågan.

Slutligen föreligger alltjämt till behandling hos justitiedepartementet en framställning, som har insänts till Kungl. Maj:t från hyresgästernas riksförbundet. Den har, såvitt jag vet, nu skickats till den föredragande, som behandlar frågan om reformering av jordabalken. Nu är det ett bekant förhållande, att hyreslagstiftningen ingår som en del av jordabalken, och utskottet har tydligt och klart markerat, att denna fråga måste med nödvändighet bli föremål för beaktande och övervägande, när frågan om reformering av jordabalken skall komma under omprövning under ett kommande år. Slutligen ber jag att få konstatera det förhållandet, att hela frågan om ökat anslag för bostadsbyggande har upptagits på ett alldeles särskilt sätt. Man kan visserligen ha den uppfattningen, som även jag ansluter mig till, att, även om vi ha ett gott och stort bostadsbestånd, måste man ha en social hyreslagstiftning lika väl. Men det är givet, att om man skall väga behovet av ett stort antal bostäder mot en social hyreslagstiftnings intresse, måste jag för min del säga, att det första är det primära intresset. Det har jag alltid deklarerat vid alla tillfällen, jag haft anledning göra det. Åstadkommer man ett gott och stort bostadsbestånd — något som man sysslar med för närvarande

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
på olika vägar — så blir behovet av en social hyreslagstiftning icke så trängande som under en situation, då man har ett litet bostadsbestånd.

Detta är min ståndpunkt i denna sak. Då jag har intagit den, har jag vetat, att jag står i god överensstämmelse med uppfattningen inom den hyresgästorganisation, som företräder hyresgästernas intressen. Den är säkerligen icke så angelägen om de små demonstrationsmotioner, som väckas och avslås. Herr Ström vet lika väl som jag, att det inte är möjligt att få majoritet för motionen. Och när det nu konstateras, att man har större utsikter att komma till något, som är till fördel för hyresgästerna, på andra vägar, så finnes det icke någon anledning att demonstrationsvis gå fram nu på den motionsväg, herr Ström föreslagit. Från den utgångspunkten och med uttalande av den förhoppningen, att den reformering av hyreslagstiftningen, som även jag syftar till, så fort som möjligt skall åstadkommas, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Hansson* i Trollhättan.

Herr *Christiernsson*: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande understrukt upprepade gånger, att frågor, tillhörande den motion, som är under behandling, och delvis föreliggande i andra motioner till detta års riksdag, äro under utredning, och det är tydligt uttryckt en förhoppning om att man så snart som möjligt skall komma till något resultat. Jag är tyvärr inte så insatt i frågorna, att jag vet, vilken av dessa utredande myndigheter som kommer att behandla den fråga, som jag vill påpeka, men jag vill likväl begagna tillfället att göra en erinran om det tillstånd av rättslöshet, som uppenbarligen finnes i landet och som måste rättas till. Det är, när det inträffar, att en bostad icke befinner sig i det tillfredsställande skick, som man har rätt att vänta, när man hyr. Det är, när en hyresgäst utan att ana något ont eller varnas, finner, att den lägenhet, som han skall taga in i, icke befinner sig i sådant tillstånd, att han kan flytta in i den. Detta kan, om historien inträffar under en stor flyttningsperiod, då rengöring tarvas på många håll, vålla hyresgästen en mycket stor ekonomisk skada, och jag har icke sett någon möjlighet för honom i denna stad åtminstone att få skäligen ersättning för detta.

Jag är också på det klara med att även fastighetsägarna ha intressen att bevaka härvidlag. Det kan vara svårt för en fastighetsägare, särskilt en med många hyreshus, att veta, i vilket tillstånd de olika lägenheterna befinna sig. Det måste därför finnas en anmälningsskyldighet för den äldre hyresgästen i fråga om den försämring lägenheten under hans hyrestid kan påvisas ha undergått genom, eller kanske, utan hans förhållande, så att lägenheten kan hyras ut i fullgott skick. Jag ber att få påpeka, att denna undermålighet, som säkerligen alla i kammaren ha sig bekant, icke försvinner genom ökad byggnadsverksamhet utan tvärtom följer med denna, i det att denna farsot, som jag syftar på och som jag icke behöver nämna vid namn, tycks särskilt trivas i nybyggda lägenheter.

Jag har, herr talman, endast velat fästa uppmärksamheten på denna omständighet, detta tillstånd av rättslöshet utan att därför intaga någon ståndpunkt för övrigt till den föreliggande frågan.

Herr *Nilsson* i Göteborg: Herr talman! Frågan om hyreslagstiftningen här i landet har varit uppe till behandling i riksdagen under de senaste åren flera gånger. Tyvärr har det icke funnits någon majoritet för lösning av frågan i den riktning, som motionärerna ha föreslagit. Det utesluter inte, att

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
särskilt i storstäderna bostadsproblemet är det allt överskyggande, att det i storstäderna råder ett slumbostadstillstånd, ett förhållande som är odrägligt för en massa av storstädernas inbyggare, och att det därför finnes stor anledning och skyldighet för statsmakterna att se till att något göres för att förbättra bostäderna.

Den föregående talaren erinrade om det rättslöshetstillstånd, som råder för hyresgästerna. Det är så sant som det är sagt. Men jag vill säga till den talaren, att det är tack vare hans partivänner, särskilt från den stad som jag representerar, som läget på bostadsmarknaden är så dåligt som det är. De krafter, som velat få fram ett bättre bostadstillstånd, äro socialdemokraterna, under det att högern utgjort bromsen på vårt arbete. Men man måste ha blicken öppen för att det i längden inte går att hålla igen på frågans lösning.

Men detta förhållande och det att ställa sig på den standpunkt som motionärerna gjort äro två skilda ting. När jag därför konstaterar, att vi redan vid 1933 års riksdag motionerade om denna lagstiftning och att vi inte fingo motionen genomförd, anser jag för min del det meningslöst att komma igen med motionen inför en riksdag, som har precis samma sammansättning som 1933, och ur den synpunkten tycker jag, att till och med kilbomskommunisterna måste förstå, att högern ändrar icke åsikt från 1933 till 1935.

Jag vill för övrigt säga, att omtanken om hyresgästerna är en allas fråga, och bostadsfrågan såsom partipolitiskt deklarationsobjekt är därför illa vald av herr Ström. När han säger, att socialdemokraterna i utskottet icke representera stämningarna hos industriarbetarna, så vill jag säga, att motionären herr Albin Ström har icke någon anledning att säga detta. Vi gingo till val i Göteborg i slutet av förlidet år. Då hade motionären sitt bostadsprogram till påseende bland väljarmassorna, och han förmådde samla 4,000 och några hundra röster för detta bostadsprogram, medan socialdemokraterna samlade fem à sex gånger så många röster. Och jag förmodar, att det var inom industriarbetarklassen vi fingo vårt väljarklientel. Det bevisar, att herr Ström icke har någon anledning att stå upp såsom talesman för industriarbetarklassen.

Därför ber jag, herr talman, att få säga ifrån så långt det har någon verkan, att bostadsfrågan, speciellt för storstäderna, är en fråga, som statsmakterna icke i längden kunna förbise. Den höger, som så länge ridit spårr mot folkets vitala angelägenheter, måste se till och överväga, om den icke har anledning att hjälpa till i saneringen på bostadsfrågans område. Därför ansluter jag mig till utskottets utlåtande.

Herr Ström: Herr talman! Det är ju så, att när man inte vill diskutera en fråga, så talar man om något helt annat, och jag förstår, att det är mycket obehagligt för herr Hage att diskutera och motivera ett avslag på den motion, som han tidigare varit med om att utarbeta. Jag förstod, att det skulle bli litet besvärligt för honom, och det framgick klart och tydligt av hans anförande, att så var fallet.

Han säger, att man inte skall väcka demonstrationsmotioner, då det finnes andra utvägar. Nej, finnes det det, då må de icke behöva väckas. Men då nu motionsvägen är den, som angives för framställningar till riksdagen, är det naturligtvis icke någon väg, som är sämre än de andra. Men jag frågade herr Hage, hur det gått med hyresgästernas riksförbunds framställning. Men på den frågan fick jag inte ett ord till svar. Det lönar sig inte att fråga de tomma regeringsbänkarna. Regeringen tycks inte hysa något intresse för saken, eftersom samtliga regeringsledamöter lysa med sin frånvaro. Jag måste då fråga ställföreträdaren i utskottet herr Hage, om jag kanske kan få någon

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

upplysning om hur långt framställningen avancerat, så att jag kan bedöma, om det är en bättre väg att skriva till regeringen än att motionera. Framställningen ingavs den 7 maj, och det har ännu inte blivit något resultat, och då undrar jag vad det är för bättre väg herr Hage talar om.

Sedan påpekade herr Hage, att det var en del, som inträffat sedan han var med om dessa olyckliga förringar till vänster. Det har inträffat en del. Det är ju en socialdemokratisk regering, och det är huvudsaken, men de rent praktiska saker som inträffat äro icke något, som motiverar en sådan ställning. Frågan om fardag är uppe till utredning, sade herr Hage, men den beröres icke i motionen. Frågan om bostadsinspektion är under behandling, sade herr Hage. Ja, det är gott och väl i sig själv, men det måste införas vissa bestämmelser i hälsovårdsstadgan, även om man inspekterar aldrig så, för att det skall bli något resultat. Man bygger bostäder för barnrika familjer, sade herr Hage, eller det är i varje fall utredning om det. Ja, det är en ny sak, men det förhindrar icke en hyreslagstiftning eller gör den överflödig. Det är tvärtom ett ytterligare motiv, ty ju flera bostäder man har, desto mera nödvändigt med en reglerande lagstiftning är det. Det är klart och tydligt, att det mesta bekymret i fråga om behandlingen av hyresgästerna försvinner, om det finnes god tillgång på bostäder, men finnes icke den möjligheten, kunna hyresvärdarna uppträda brutalare, och ingenting talar för att man icke skall behöva åstadkomma en lagstiftning på detta område. Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr Hage säger, att tillgången på bostäder är det primära och reglerandet av förhållandet mellan dem som bo där och fastighetsägaren det sekundära. Det kan var och en räkna ut. Det är ingen svårighet att konstatera den satsen, men även om man har det primära, bostäderna, säger icke detta, att det icke är nödvändigt med det sekundära, lagstiftningen, som reglerar förhållandet mellan dessa båda parter.

Det finnes ingen möjlighet, säger herr Hage, att få majoritet för en sådan motion. Ja, det kan ju tänkas, att det inte finnes, men skulle man inte väcka flera motioner än dem, som det finnes någon möjlighet att få majoritet för, så tror jag, att den socialdemokratiska gruppens motioner under de första två decennierna av detta århundrade varit mycket förgäves. Ty inte hade man någon utsikt att få majoritet för alla de motioner, som återfinnas från den tiden. Men varför gjorde man det? Jo, för att rikta uppmärksamheten på frågorna och undersöka, om det fanns något stöd för däri framlagda uppfattningar. Och nu se vi, hur gränserna utsuddas, sedan en högerns valde ledamot har deklarerat, att det är behöfligt med en lagstiftning och att förhållandena äro sådana, att de behöva regleras. Men samtidigt med att detta sker springa socialdemokraterna ifrån kravet från föregående riksdagar. Hade de fasthållit och understött det, så kunde man tänka sig en majoritet i andra kammaren, som ligger snubblande nära efter det, som inträffat i dag, men de springa ifrån det och tala om små demonstrationsmotioner. Ja, vi ha för avsikt att demonstrera. Herrarna ha också demonstrerat från 1890 och till det att ni kom i regeringsställning, fortsatt att demonstrera för vissa krav, och jag förstår inte vad det är för fel i att demonstrera för de uppfattningar och åsikter man hyser. Skulle tilläventyrs herr Hage ha den uppfattningen, måste jag säga, att han får nu spotta hela sitt föregående grundligt i ansiktet, när vi läsa alla de demonstrationsmotioner, som han avgivit och fått behandlade sakligt såsom motioner böra behandlas. I stället behandlas våra motioner så, att man säger, att det är bara en demonstrationsmotion och ingenting annat.

Till herr Nilsson i Göteborg, som talade om högern, som hindrat bostadsbyggandet, vill jag säga, att jag instämmer med honom däri, även om jag vill tillägga, att det är även andra som gjort det. Men det är icke min avsikt att

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)
 här taga upp en kommunalpolitisk diskussion, ty det kan man göra på annat håll. Men när han sedan kom in på frågan om vem som har rätt att tala å industriarbetarnas vägnar, kan jag hänvisa till att hyresgästernas centralför-samlings styrelse i Göteborg har enhälligt understött motionen, och där sitta även herr Nilssons partivänner i styrelsen. Han talade om att vi hade fram-lagt bostadsfrågan i en valrörelse förra hösten. Ja, det är då något nytt för mig, att vi i en kommunal valrörelse skulle ha lagt fram en hyreslagstiftning. Det har jag för min del icke kunnat upptäcka. Jag förmodar, att det vill till särskilda upptäckaregenskaper för att kunna läsa ut ur vår valrörelse, att vi hade behandlat frågan om hyreslagstiftning. Det är ju klart och tydligt, att socialdemokraterna genom sin maktställning, ekonomisk och annan, ha ett visst grepp över vissa arbetarmassor, även om det håller på att slappna, men jag undrar, om icke vi, som ökade våra röster till det dubbla, äro minst lika goda talesmän för arbetarklassen som socialdemokraterna, som förlorade 15,000 röster och fem mandat. Är det på det sättet, som man skall läsa ut inflytan-det och grunda rätten att uppträda som representant för arbetarklassen, så var så god och fortsätt på den inslagna vägen! Vi gratulera till fortsättningen. Jag skall icke vidare diskutera denna sak, ty den hör ju strängt taget icke hit. Vad sedan beträffar karusellåknigen tycker jag det är egendomligt, att man, när man ännu så sent som för två år sedan understödde denna motion, fastän en hel del av de andra hade separerat, nu kommer och talar om detta samtidigt som man själv gått över till den andra sidan och röstar emot för-slaget. Men det är ju så typiskt, att man i vissa situationer brukar skrika »tag fast tjuven», och det besannar sig nog också i detta fall, när man upp-träder på sådant sätt.

Jag måste konstatera, att ingenting har inträffat, som gör ställningen an-norlunda nu än tidigare, år 1931, när herr Hage väckte en sådan motion till-sammans med oss, eller 1932 och 1933, när utskottets socialdemokrater reser-verade sig för bifall till motionen. Ingenting har inträffat, som motiverar ett annat ställningstagande. Herr Hage kan icke visa upp för kammaren, att den väg, som han har försökt vid sidan av riksdagen, har lett till andra eller bättre resultat. När så är förhållandet, finns det ju ingen anledning att frånga den uppfattning och den inställning, som vi tidigare intagit, att man i den institution, där frågorna skola framföras, i vanlig ordning motionerar och kräver detta ända till dess en sådan lagstiftning blir genomförd. Så har man fått gå till väga i andra frågor, och så ha socialdemokraterna tidigare fått föra en demonstrationspolitik för att kunna komma fram till ett resultat. Det tänka också vi göra, även om det finns aldrig så många fanflyktingar från vad man tidigare ansett vara rätt och riktigt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositio-ner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bi-fall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringspro-position upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskot-tets förevarande utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bi-fallit den i ämnet väckta motionen.

Ang. utredning rörande en modern hyreslagstiftning. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Härpå föredrogos vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av statens spannmålslagerhus i Eskilstuna;

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för arrendatorn O. Karlssons stärbhusdelägare från skyldigheten att betala viss husröteersättning m. m.;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av Gustaf Cedergrens, Gärdslösa, skuld till kronan på grund av vissa virkesköp;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från betalningsskyldigheten för visst till ett torrlägningsföretag inom Svedja by i Åsele socken av Västerbottens län utgivet statsbidrag m. m.;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja kronoegendom m. m.;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett kronan tillhörigt markområde i Åkers socken av Södermanlands län; och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å köpeskilling för vissa från kronojord försålda lägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Vid slutligen skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar om anslag till kapitalökning för arrendegnehemsfonden och arrendelänefonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner erhöles på begäran ordet av

Ang. kapitalökning för arrendegnehemsfonden m. m.

Herr **Osberg**, som yttrade: Herr talman! Blott några ord om denna fråga. Såsom framgår av betänkandet har i denna fråga väckts två motioner, vari man yrkat på ett väsentligt högre anslag för att få till stånd en större utvidgning av arrendegnehemsverksamheten än vad Kungl. Maj:t hade begärt. Vid behandlingen av frågan i avdelningen togs egentligen ingen hänsyn till detta yrkande. Man framhöll endast, att man borde gå försiktigt fram o. s. v. I plenum framlades sedermera ett yrkande, att utskottet skulle säga ifrån i sin motivering, att motionärerna voro inne på rätt väg och att deras förslag alltså borde beaktas mera än vad avdelningen hade funnit för gott. Avdelningen hade, som jag nämnde, endast sagt, att man av försiktighetsskäl icke borde gå längre än man gjort. I anledning av det in pleno framförda yrkandet, som enhälligt bifölls, infördes i utskottets motivering följande mening:

Ang. kapitalökning för arrendeegnehemsfonden m. m. (Forts.)

»Vad först angår motionerna II: 77 och II: 104, vilka åsyfta en betydande utvidgning av arrendeegnehemsverksamheten, anser utskottet, i likhet med motionärerna, att denna verksamhet är ett betydelsefullt led i statsmakternas strävan att skapa nya tillfällen till självförsörjning och att verksamheten sålunda bör utökas, så snart detta lämpligen kan ske, därvid särskild hänsyn bör tagas till de delar av landet, som äro utsatta för stor arbetslöshet av till synes bestående art, därest förutsättningar i övrigt där finnas för denna verksamhet.»

Detta sammanfaller i stort sett med vad motionärerna ha velat åstadkomma. Eftersom avdelningens förslag redan var utskrivet, måste i anledning av denna ändring i motiveringen helt naturligt ske en viss omredigering. Härvid hade jag tänkt mig — och jag får kanske skylla mig själv, eftersom jag icke framlade ett yrkande härom — att samma sak skulle ha antytts även i utskottets kläm, men det blev icke fallet, utan utskottet säger, »att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 77 och II: 104» o. s. v. För min del skulle jag ha önskat, att man hade sagt något sådant som att de ifrågavarande motionerna måtte anses besvarade med vad utskottet redan anfört. Kanhända är det icke nu längre så mycket att säga om denna sak. Eftersom emellertid utskottet erkänt det berättigade i vad motionärerna velat ha fram, tycker man ju, att utskottet också borde ha kunnat kosta på sig några ord därom i klämmen. Jag har med det nu sagda icke velat göra något yrkande men hoppas, att vederbörande nästa år icke skola kunna förbigå vad utskottet nu sagt i sin motivering.

Det är ytterligare en sak, herr talman, som jag skulle vilja tillägga, det nämligen, att jag tycker, att statens jordnämnd håller sig inom alltför snäva gränser. Man har lagt upp en slags schablon, som säger, att jordbruken måste vara så och så stora, och det anser jag vara oriktigt. På många ställen är nämligen jorden av sådan beskaffenhet, att vederbörande mycket väl kan reda sig med 10, 12 eller 15 tunnland i stället för den nu praktiserade minsta storleken av 25 tunnland. Är jorden sämre, kan man naturligtvis behöva mera. Nämnden bör emellertid enligt min uppfattning ha friare händer, så att den kan anpassa sig efter olika förhållanden. Det kommer då också att gå mycket bättre med denna rörelse.

Jordnämnden har vidare sagt, att den jord, som anskaffas, skall vara av *prima* beskaffenhet. Det är nog gott och väl, när man kan åstadkomma det, men tyvärr är det icke alltför stor procent av vår jord, som förtjänar att karakteriseras såsom *prima*. Jag tycker, att detta uttryck »*prima* jord» är alltför strängt, och att man kunde säga »jord av god beskaffenhet». Ordet »*prima*» säger rätt så mycket, och skulle man hålla sig till detta, komme man icke långt med denna rörelse.

Jag vill också säga, att det krävs större kunnighet att taga hand om god jord beroende på denna jords högre värde än att taga hand om billigare och mera lättskött jord. Det beror många gånger på lokaliteterna. På godartad sandjord kan ett jordbruk drivas mycket säkrare än t. ex. på styv lerjord. Man bör alltså akta sig för ett sådant uttalande, ty allting måste ha en viss rörlighet. Jag menar, att jordnämnden icke borde komma med ett sådant påstående, som att det skall vara *prima* jord. Har Kungl. Maj:t givit den några direktiv, måste den naturligtvis rätta sig därefter, men jag hoppas, att både Kungl. Maj:t och jordnämnden skola i varje särskilt fall kunna avgöra vad som är lämplig eller icke lämplig jord, ty jord, som icke är *prima*, får icke därför kasseras, när det gäller denna verksamhet.

Det är detta, som jag velat påtala, och jag hoppas, att Kungl. Maj:t nästa år skall beakta vad jag här anfört och det uttalande utskottet gjort.

Ang. kapitalökning för arrendeegnehemsfonden m. m. (Forts.)

Härefter anförde:

Herr Eriksson i Sandby: Herr talman! Då utskottet kostat på sig den utsökta älskvärdheten att i likhet med undertecknad och övriga medmotionärer anse, att denna verksamhet beträffande anläggandet av arrendejordbruk är ett betydelsefullt led i statsmakternas strävan att skapa nya tillfällen till arbete och att verksamheten sålunda bör utökas, så snart detta lämpligen kan ske, kan det måhända anses otacksamt av mig såsom motionär att icke känna mig fullt tillfredsställd med vad utskottet sagt. Är jag dock överhuvud taget tillfredsställd med något, så är det med detta, att utskottet i likhet med oss anser, att en utökning bör företagas, och att utskottet också gått fram på en sådan linje, att det finns starka skäl antaga, att man vid en kommande riksdag kan få besluta om en väsentlig utökning av dessa arrendeegnehem. Vad jag emellertid icke kan känna mig tillfredsställd med är den motivering, som utskottet här givit för sitt utlåtande.

Vid fjolårets debatt i denna fråga tillät jag mig framhålla såsom min uppfattning, att denna arrendeegnehemsverksamhet icke hade formen av något som helst experiment, och jag hävdade även den synpunkten, att det för statskassan icke kunde medföra några dryga konsekvenser i form av kapitalförluster etc., om man ginge in för den utökning, som föreslagits. Jag har ingen anledning att i år ändra min uppfattning på denna punkt. Jag hyser fortfarande samma mening som tidigare, att denna verksamhet icke har formen av något som helst experiment, varför riksdagen mycket väl kunnat gå in för den utökning, som vi föreslagit. Jag förstår emellertid, att mot ett enhälligt utskott är det fullkomligt hopplöst att ställa något yrkande om bifall till motionen, och jag skall därför icke heller göra det. Jag tillåter mig emellertid i varje fall hysa den förhoppningen, att Kungl. Maj:t med hänsyn till vad utskottet i år sagt skall giva nästkommande riksdag möjlighet till en betydande utvidgning av denna utan tvivel mycket betydelsefulla och uppskattade verksamhet.

Herr Johansson i Uppmälby: Ja, herr talman, då ingen gjort något yrkande, kunde det kanske vara överflödigt att säga någonting, men jag har begärt ordet, därför att jag trodde, att det skulle framkomma något yrkande. Vad emellertid utskottet här skriver därom, att denna verksamhet bör utvidgas, anser jag vara mycket betydelsefullt, särskilt som utskottet på den punkten varit enhälligt. Eftersom första kammaren tagit utskottets hemställan, blir vad utskottet skrivit riksdagens beslut, och det är att sätta värde på. Jag måste emellertid säga, att jag i motsats mot herr Eriksson i Sandby anser, att denna verksamhet fortfarande befinner sig på försöksstadiet. Jag tror därför, att man gör saken den största tjänsten, om man icke forcerar i en sådan utsträckning, att det blir ett bakslag för denna enligt min uppfattning viktiga verksamhet.

Herr Eriksson i Sandby sade också, att det icke medförde några ekonomiska konsekvenser, om man bifulle hans motion. Jo visst skulle det det, och detta därför att man icke kan räkna med att vad som inflyter i denna arrendeegnehemslånefond täcker kostnaderna för upplåningen. Redan nu utgår ett anslag på en miljon kronor av lånemedel och 800,000 kronor av skattemedel för detta ändamål, och därför har man också anledning att en liten smula taga hänsyn till kostnaderna. Då jordnämnden icke föreslagit någon höjning av beloppet och Kungl. Maj:t följt jordnämnden, ha vi på avdelningen haft den uppfattningen, att det vore klokast att hålla sig till det förslag som jordnämnden själva kommit med.

Ang. kapitalökning för arrendeegnehemsfonden m. m. (Forts.)

Jag har, å ena sidan, i denna fråga den uppfattningen, att denna verksamhet är av den betydelse, att den bör utvecklas, och att man allteftersom möjlighet därtill finnes bör ge den ett större anslag än det, som för närvarande utgår, men jag tror, å andra sidan, att det är klokast att i början icke alltför skarpt forcera fram denna fråga, ty då kan det hända, att jordnämnden icke blir mäktig att övervaka och överblicka det hela, utan att det kommer att inträffa missgrepp, och då kommer hela rörelsen i ett läge, som väl ingen önskar. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och, då såsom jag sade förut första kammaren fattat samma beslut, kommer även utskottets motivering att gå till Kungl. Maj:t.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Olsson* i Stockholm *m. fl.*, nr 487, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 31, med förslag till lag om vissa ekonomiska stridsåtgärder; samt

herr *Holmgren*, nr 488, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 69, angående pension åt föreståndaren och överläraren vid tekniska skolan i Stockholm, rektorn T. Thorén.

Dessa motioner bordlades.

§ 10.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att onsdagen den 20 innevarande februari företaga följande val, nämligen:

dels av tjugufyra valmän att, gemensamt med ett lika antal valmän från första kammaren, utse riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare samt riksdagens militieombudsman och dennes efterträdare, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen; samt

dels av tjugufyra valmän att, jämte ett lika antal valmän från första kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens avdelningskontor i orterna, dels ock av sex suppleanter för de av kammaren utsedda valmännen.

§ 11.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 21, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning gjorda framställningar om anslag till kapitalökning för arrendeegnehemsfonden och arrendelånefonden m. m.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnaderna för installation av ett ångturbinaggregat i kraftcentralen å Kungsholms fort inom Karlskrona fästning; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. och 3 § förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Brädefors</i>	under	7	dagar	fr. o. m.	den	14	febr.,	
» <i>Blomquist</i>	»	3	»	»	»	16	»	
» <i>Jansson</i>	»	4	»	»	»	14	»	
» <i>Landberg</i> i Umeå	»	5	»	»	»	14	»	
» <i>Lindqvist</i>	»	3	»	»	»	16	»	
» <i>Andersson</i> i Löbbbo	»	4	»	»	»	16	»	
» <i>Eriksson</i> i Falun	»	4	»	»	»	16	»	
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	»	6	»	»	»	18	»	
» <i>Eriksson</i> i Sandby	»	3	»	»	»	15	»	
» <i>Spångberg</i>	»	6	»	»	»	15	»	
» <i>von Seth</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» <i>Åqvist</i>	»	3	»	»	»	15	»	
» <i>Andersson</i> i Rasjön	»	3	»	»	»	17	»	
» <i>Vougt</i>	»	4	»	»	»	15	»	
» <i>Ström</i>	»	2	»	»	»	14	»	
» andre vice talmannen <i>Jeppsson</i>	»	2	»	»	»	15	»	och
» <i>Nordström</i>	»	4	»	»	»	16	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.45 e. m.

In fidem
Per Cronvall.